

had hij meer belangstelling gehad voor Centraal- en Oost-, dan voor Noord- en West-Europa. Toen hij in '33 aan de macht kwam, was zijn eerste doel geweest, het Duitse volk volledig gelijk te schakelen en Duitsland met verbreking van 'de ketenen van Versailles' weer te maken tot een sterke, in volstreekte zelfstandigheid handelende grote mogendheid. Vier dagen na zijn benoeming tot rijkskanselier had hij in de geheime bespreking met de bevelhebbers van leger en marine die wij in *Voorspel* memoreerden, op de vraag hoe hij Duitslands herstelde politieke macht wilde gebruiken, volgens de aantekeningen van een der deelnemers geantwoord: '*Jetzt noch nicht zu sagen. Vielleicht Erkaempfung neuer Export-Möglichkeiten, vielleicht - und wohl besser - Eroberung neuen Lebensraums im Osten und dessen rücksichtslose Germanisierung.*' Ook in *Mein Kampf* had hij al de wenselijkheid betoogd om, ten koste van de door hem geminchte Slavische volkeren, *Lebensraum* in het oosten te veroveren. Oostenrijks *Anschluss* (maart '38) beschouwde hij niet als een wezenlijke verschuiving van Duitslands grenzen maar eerder als herstel van een natuurlijke eenheid; van de wenselijkheid van dat herstel was hij al in zijn jeugd overtuigd geraakt. Het bedwingen van Tsjechoslowakije dat in twee stadia verliep (eind september '38: inlijving van het Sudetengebied, midden maart '39: bezetting van Bohemen en Moravië), was niet zozeer doel op zichzelf als wel middel tot versterking van Duitslands positie door de op dat moment potentieel-sterkste militaire tegenstander in het hart van Europa uit te schakelen. Daar bleek intussen opnieuw dat politieke dwang hand in hand ging met militaire bezetting.

Welke vormen die politieke dwang aannam, hing af van de toekomstige plaats die Hitler het betrokken volk min of meer toegedacht had en van de mogelijkheden die er zich boden. Wat de Tsjechen betreft, stond voor hem als rechtgeaard Duits (beter misschien: Duits-Oostenrijks) chauvinist vast, dat hun eigen politieke en culturele leven onderdrukt moest worden; overigens waren de Tsjechen hem welkom als ijverige arbeiders met een te waarderen zware industrie. Handhaving van een marionetten-regering was in hun geval geen bezwaar; een *Reichsprotector* (von Ribbentrops voorganger als minister van buitenlandse zaken: von Neurath) zorgde voor het oppertoezicht, de *Sicherheitspolizei* voor het uitschakelen van alle organisaties die zich tegen de Duitse overheersing zouden kunnen verzetten.

In Polen ging Hitler een stap verder: de gehele Poolse staat werd door hem vernietigd. Terwijl hij Polens oostelijke helft aan de Sowjet-Unie overliet, lijfde hij van de westelijke helft het grootste gedeelte bij Duitsland in; tussen het Russische en het Duitse gebied bleef een schamele rest bestaan: het *Generalgouvernement*, dat, met uitschakeling van welk Pools bewind ook, in oktober '39 onder een in Krakau zetelende *Generalgouverneur* geplaatst